

~ Noa: svevremenska priča o brizi za život(inje)⁵⁶⁷

Sve životinje, svi gmizavci, sve ptice – svi stvorovi što se zemljom miču – iziđu iz korablje, vrsta za vrstom. (Post 8,19)

Biblijska su istraživanja gotovo uvijek antropocentrične i teocentrične naravi. Životinjama koje su obilato prisutne posebice u Starome zavjetu ne pridaje se dostatna pozornost i ne daje im se dovoljno znanstvenoga prostora, a njihova pojavnost nije izrečena do kraja. Zato su starozavjetne zooscene nerijetko vrlo fluidne, a u književnom i jezičnom smislu stvaraju i prevodilačke poteškoće. Životinje nisu čest predmet sustavnih istraživanja, premda se upravo kroz percepciju raznolikoga ne-ljudskoga svijeta najslikovitije predočuje sličnost čovjeka sa životinjom i objašnjava kozmogonijska, civilizacijska, kulturološka, a posebice etička problematika življenja uopće. Preplet politeizma starih civilizacija i monoteizma novoga vremena u ontološkom je kontekstu najbolje sadržan u priči o Noi.

Nadahnuće ove studije je američki filmski spektakl *Noah* iz 2014. godine redatelja Darrena Aronofskog. O ovom su filmu nakon premijere odzvanjale raznolike oštre, a nerijetko i negativne kritike diljem svijeta koje smo pokušali sagledati kroz životinjsku perspektivu. Usredotočujemo se dakle na početak *Biblije*, na *Knjigu postanka*. Kroz priču o Noi u članku ćemo propitivati odnos čovjeka i životinje. Kroz životinjski svijet smješten u Noinoj arci nastojat ćemo sagledati dramu spasenja, čija se slojevitost razvija kroz pobune i idolopoklonstva, pokore i žrtve te opoziciju čistoga i nečistoga na temelju čega je izvršena i biblijska podjela životinja.

Gljučne riječi: Noah, Darren Aronofsky, Knjiga postanka, životinje, biocentizam

719

UVODNO SLOVO

Kad je opat jednoga benediktinskog samostana upitao svoga učenika: “Volite li *Bibliju*?”, on mu je bez mnogo razmišljanja s ushićenjem odgovorio: “O da, moj Oče, puna je životinja!” (usp. Cair-Héliion 2004: 6). Iskrenost mladoga redovnika u kratkom no jezgrovitom dijalogu nije nimalo površna, kako bi se moglo u prvi mah pomisliti, naprotiv, ona uklju-

⁵⁶⁷ Ovaj je rad sufinancirala Hrvatska zaklada za znanost projektom *Kulturna animalistika: interdisciplinarna polazišta i tradicijske prakse* (IP-2019-04-5621).

čuje pomno čitanje, razmišljanje i propitivanje svakoga retka te “knjige nad knjigama”, od prvoga poglavlja Staroga zavjeta do posljednjih redaka Novoga. *Biblija* nije samo temelj književne i teološke kulture, ona je polazište i mnogih ekoloških promišljanja kroz koja se razmatra odnos čovjeka i životinje. Knjiga je to u kojoj životinjskom svijetu pripada posebno mjesto jer je taj svijet neodjeljiva sastavnica života uopće. Zato ga valja promatrati kroz nekoliko razina među kojima je ona u kojoj su životinje izravno uključene u “naum o spasenju svijeta” ključna, čime su i eshatološka promišljanja nezamisliva bez njih (Brnčić 2007: 53), a to je najistaknutije u *Knjizi postanka*, odnosno u priči o Noi (Post 6–9).

*Noina arka*⁵⁶⁸

Kroz biblijske životinje iz Noine arke otvara se drama spasenja, čija se slojevitost razvija kroz pobune i idolopoklonstva, pokore i žrtve te opoziciju čistoga i nečistoga (Visković 1996: 75). Segmentirana znanstvena pak biblijska istraživanja koja su u svojoj prezentaciji gotovo pa isključivo antropocentrične i teocentrične naravi, životinjama ne pridaju dostatnu pozornost, njima kao da se prijeći put, ne daje im se dovoljno znanstvenoga prostora, a njihova pojavnost nije izrečena do kraja. Zato su starozavjetne scene sa životinjama nerijetko vrlo fluidne, a u književnom smislu izazivaju mnoge prevodilačke poteškoće.

568 Svodna freska iz opatijske crkve Saint-Savin-sur-Gartempe (središnja Francuska), 12./13. stoljeće. (usp: “Saint-Savin-sur-Gartempe”, <http://www.art-roman.net/stsavin/stsavin.htm>). Zahvaljujem gosp. Antoninu Barrault-Baugyju, komunikacijskom voditelju opatije na razumijevanju i ljubaznosti s kojom mi je dopustio korištenje fotografije freske za ovaj rad.

Životinje tako nisu čest predmet sustavnih istraživanja, premda se upravo kroz percepciju raznolikoga ne-ljudskoga svijeta najslikovitije predočuje sličnost čovjeka sa životinjom i objašnjava kozmogonijska, civilizacijska, kulturološka, a posebice etička problematika življenja. Tako se kroz “kult životinja, ma kako stvar stajala s obzirom na značenja i različite aspekte zoolatrije, pokazuje s koliko poštovanja predmonoteističke religije gledaju na ta ne-ljudska bića” (Brnčić 2007: 53–54). Preplet politeizma starih civilizacija i monoteizma nadolazećega novog vremena u ontološkom je kontekstu zasigurno najbolje sadržan u priči o Noi.

NOA U VIZIJI DARRENA ARONOFSKOG

Uđi ti i sva tvoja obitelj u korablju, jer sam uvidio da si ti jedini preda mnom pravedan u ovom vremenu. (Post 7,1)

Inspirirani američkim filmskim spektaklom *Noah* (2014) Darrena Aronofskog o kojemu su nakon premijere diljem svijeta odzvanjale raznolike oštre, a nerijetko i negativne kritike,⁵⁶⁹ u našem ćemo se razmišljanju zaustaviti, dakle, na početku *Biblije*, na *Knjigu postanka* te na temelju ushićenja nepoznata benediktinskoga redovnika iz nepoznata vremena s početka naše rasprave, propitivati odnos čovjeka i životinje kroz biblijsku priču o Noi i filmu.⁵⁷⁰

721

569 Tijekom rada na ovom članku, a posebice tijekom travnja 2014. godine iščitala sam mnoge zanimljive pozitivne i negativne kritike glede ovoga filma, među kojima bih posebno izdvojila sljedeće:

- Danko Kovačević “Hollywoodski Noa je vjerski fanatik, suočen s deističkim ‘Stvoriteljem’ koji mrzi ljude i nepravedan je”. *Bitno.net*, <https://www.bitno.net/kultura/hollywoodski-noa-je-fanatik-suocen-s-deistickim-stvoriteljem-koji-mrzi-ljude-nepravedan-je>;
- Tomislav Čegir “Spektakl dubokih poruka”. *Vijenac* 2014., god. XXII., br. 526, str. 28.
- Clément Mathieu i Alain Spira “Noé, le blockbuster biblique de Darren Aronofsky a divisé nos critiques”. *Paris Match*, <http://www.parismatch.com/Culture/Cinema/Noe-le-debat-de-la-redaction-558937>;
- Jacques Mandelbaum “Noé: Russell Crowe joue des biscoteaux sur son bateau”. *Le Monde*, http://www.lemonde.fr/culture/article/2014/04/08/noe-russell-crowe-joue-des-biscoteaux-sur-son-bateau_4397369_3246.html;
- François Forestier “Noé, quel épouvantable déluge!”. *Le Nouvel Observateur*, <https://www.nouvelobs.com/cinema/20140408.CIN0386/noe-quel-epouvantable-deluge.html>;
- Alain Grasset “Noé: Un déluge d’effets spéciaux”. *Le Parisien*, <http://www.leparisien.fr/culture-loisirs/cinema/noe-un-deluge-d-effets-speciaux-09-04-2014-3753591.php>;
- Mehdi Omaïs “Darren Aronofsky: Noé, c’est mon film de super-héros”. *Metro News*, <http://www.metronews.fr/culture/darren-aronofsky-noe-c-est-mon-film-de-super-heros/mndh1qNui8yW7icug/>

570 Valja napomenuti da je ovaj američki projekt sa sjajnim glumcima, izvrsnom animacijom i filmskim efektima u koji je uloženo preko 170 milijuna dolara za nepuna tri mjeseca daleko premašio uložena sredstva (zaradio je više od 240 milijuna dolara), što je pokazatelj velikoga zanimanja za film.

Važno je napomenuti da priča o Noi nije tako često interpretirana kao cjelovečernji filmski spektakl, već je tema velikoga potopa češće znala biti simbolična kulisa za obrade nekih drugih antropoloških i socioloških tema. Valja se ipak prisjetiti najzapaženijih obrada poput filma *Noah's Ark* iz davne 1928. godine Michaela Curtiza. U njemu se biblijska tema općega potopa interpretirana u kontekstu ljudskih i društvenih tragedija Prvoga svjetskog rata. U drugoj se polovici 20. stoljeća u dva biblijska spektakla ističe priča o Noi i to u filmu Johna Hustona iz 1966. godine *The Bible: In the Beginning...* u kojemu se sam redatelj pojavljuje u ulozi Noe, a potom i 1994. godine u filmu *Genesi: La creazione e il diluvio* talijanskoga redatelja Ermanna Olmia. U novije su se vrijeme, 2007. godine, u svijetu filma pojavile dvije specifične obrade teme o Noinoj arci. Jedna je animirani film argentinskoga redatelja Juana Pabla Buscarinija, *El arca*, u kojoj se po prvi put nastoji ispričati priču o velikom potopu kroz animalističku vizuru. Druga je pak prezentacija, nošena sloganom “promijenimo svijet”, komedija *Evan Almighty* redatelja Toma Shadyaca. Noina poruka koju redatelj razrađuje u filmu ga je i potakla da nakon iskušanih trenutaka slave svoj život okrene prema drugim humanijim smjernicama te da između ostaloga donira velike novčane iznose za očuvanje okoliša i poboljšanje života životinja. Suština velikoga potopa je, dakle, borba za očuvanje života i zajedništva na Zemlji koje se temelji ponajprije na “spašavanju nedužnih”, kako objašnjava Noa u filmu Darrena Aronofskoga – a to su životinje. Ovo je Noino objašnjenje prije gradnje lađe ključno jer se na njemu izgrađuje razumijevanje odnosa čovjeka i životinje, što je vizualno vrlo dojmljivo predočeno na kraju filma kroz niz kratkih živopisnih slika novoga života životinjskih obitelji s mladuncima.

Moglo se očekivati da će *Noah* Darrena Aronofskoga privući mnoštvo gledatelja kao što to uvijek i biva sa spektaklima biblijske tematike te da će možda baš zbog toga i postići kontroverzna razmišljanja jer se radi o novoj adaptaciji biblijske priče s mnoštvom univerzalnih pitanja, koja se u svakom vremenu mogu interpretirati kroz neke nove vizije i suvremena očista. Najnovija prezentacija u kozmogonijskom kontekstu nudi iščitavanje transvremenske problematike opstanka vrsta, što je trenutno vrlo aktualna tema diljem svijeta, ali i opstanka ljudske zajednice, tj. obitelji u klasičnom smislu.

Premda svi spomenuti filmovi posjeduju više ili manje elemenata znanstvene fantastike koji su i nezaobilazni za postizanje što uvjerljivije predodžbe ove velike biblijske teme posebno prisutne u umjetnosti, u filmu Darrena Aronofskog su sada vrlo maštovito i plastično, u skladu s 21. stoljećem, predočeni izgledi Nefila, odnosno Stražara – Noinih pomagača koji su *od starine po snazi glasoviti ljudi* (Post 6,4), bića koja su nastala iz veza *božanskih sinova s ljudskim kćerima* (Post 6,1–6) i koji su potom pretvoreni u okamenje-

ne divove.⁵⁷¹ Različite kritike upućene su Aronofskom i o njihovim prikazima, no on se već ranije od njih ogradio kad je 2011. godine objavio roman u stripu *Noah*. Već je tada čitateljima poručio da njegov Noa nije “bibličan” pa je tako još i više privukao pozornost na svoje potonje ekranizirano djelo, koje se “približava suvremenim obrascima *fantastičnoga epskoga filma* čiji je najnaglašeniji primjer trilogija *Gospodara prstenova* redatelja Petera Jacksona, a pritom usporedbe prizivaju i znanstvenofantastične *blockbustere* poput *Transformera* (Michael Bay, 2007.)” (Čegir 2014: 28). Aronofskijevu tzv. “nebibličnost” valja tumačiti kao našu aktualnost slikovito predstavljenu biblijskom sintagmom o općem potopu čija je maštovita dramatičnost sa značajnim otklonima od biblijskoga teksta upravo apostrofirala biblijsku suvremenost i svevremenost.

Simboličnost i alegoričnost su neotuđive analitičke biblijske sastavnice koje oblikuju vrijeme i prostor i koje u punom smislu prepoznajemo u *Noahu*. Jedino kroz osuvremenjeno i nesputano promišljanje Noine stvarnosti bit ćemo osupnuti suptilnošću i snagom predočavanja neuhvatljive i često nedorečene te tako i teško razumljive biblijske alegorijske slike općega potopa, koja “izmiče iz mogućih klišeja fantastičnoga epskoga filma te podjednako revizionistički pristupa i biblijskome epskom filmu” (Čegir 2014: 28). U tom smislu suvremenost *Noaha* višeslojna je i kompleksna raščlamba društvenih, obiteljskih i moralnih krahova koji pripadaju svim civilizacijama i opća su pitanja koja vječito traže odgovore u kontekstu ljudske vrste u danom trenutku. Biblijska širina, čija se nit inače vrlo lako izgubi kroz stvarnosne i potresne tekstovne sekvence u filmu, predstavlja trenutke bilo koje stvarnosti koju jasno prepoznajemo gledajući film, ali je isto tako uporno odbijamo priznati, uvjeravajući se da je riječ tek o biblijskoj priči.

Bibličan ili ne, razumljiv ili ne, Darrenov *Noah* pronosi ključne probleme 21. stoljeća, a to su:

- kriza u obitelji, uz dodatne sadržajne preobrate poput problematike neplodnosti s kojom se danas mnogi susreću, odnosa supružnika koji nisu uvijek idealni zbog izraženijih osjećaja (npr. majčinstva⁵⁷²), sukoba generacija i sl.,

571 Nefili su neobična bića koja nisu dostatno objašnjena u *Bibliji* i odraz su prastarih pučkih predaja koje ulaze u biblijske tekstove i apokrifne priče poput *Knjige proroka Henoka* (Hen 7,1–15) (Laurence 2002: 57–58). U priči o Noi ova su bića “djeca anđela” te se pokazuju kao dobri pomagači na Noinim putovima traženja pravednosti. To je i način njihova otkupljenja za opačine i zlo nastalo među ljudima u čemu su sudjelovali i zbog čega su bili kažnjeni. Njihovo svesrdno pomaganje Noi kroz što su spoznali svoj grijeh i Noinu pravednost, a posebice žrtvu, pomaže im da se vrate u nebo što je vrlo dojmljivo i snažno prikazano u filmu, posebice kad posljednji Stražar, vođa Samjaz, napušta Zemlju i u obliku snažne munjevite svjetlosti odlazi u Nebo.

572 Izražajnost majčinstva u kontekstu naglašene biblijske patrijarhalnosti ostaje za pamćenje kroz “suzdržanost na rubu emocionalne eksplozije u majčinskoj zaštiti potomstva variranje je mitskoga arhetipa ujedno i svrhovito okarakteriziranoga” (Čegir 2014: 28).

- moralna kriza društva, uzrokovana istovremeno materijalnom nezasićenošću i ljudskom bijedom koja očekuje rješenja u nečem trećem, ne propitujući vlastitu odgovornost i apsolutnu društvenu neempatiju,
- ekološka katastrofa, rezultat egoizma i oholosti proizašlih iz ukorijenjena antropocentrizma te tehnološke precijenjenosti bez uvažavanja prirodnih zakonitosti i nepredvidivih obrata i sl.

No bez obzira na mnoge negativne refleksije kompetentnih filmskih kritičara koje izniču iz traženja primamljive i fluidne epične “bibličnosti” koje su upućene ne samo redatelju već djelomice i glumcima, a nedovoljno percipirane “aronofičnosti”, *Noaha* moramo pratiti kroz predodžbu vrlo osobnoga osuvremenjenog viđenja svakodnevice u kojoj se konstantno susrećemo s fragmentiranim propastima svijeta, odnosno kataklizmičkim pojavama na Zemlji koje redovito sagledavamo lokalno premda su one vrlo globalne refleksivnosti. Tako je npr. svaka poplava iole širih razmjera izvjesna propast svijeta potencirana k tome i urođenim strahom od navale vode i njezine nesavladive sile u konkretnom značenju, ali i u simboličkom gdje je vodi dodijeljena uloga ljudskoga filtera: čista voda – život pravednih, mutna voda – potop zlih. Viđenje globalnih promjena dobiva uzlet i potvrdu upravo kroz svima znanu, ali različito percipiranu predodžbu priče o Noi.

724

Filmski Noa je kroz očište Darrena Aronofskog posebno intrigantan način pripovijedanja biblijske priče koja se na trenutke može doimati konfuznom i nejasnom (kakva je zapravo i sama biblijska priča o Noi), jer se prezentira vizualno što je mnogo upečatljivije i pamtljivije, posebice kad je riječ o aktualnim i bezvremenskim problemima naravi ljudske vrste kao glavnom uzroku kaosa, a to su: oholost, sebičnost, gramzljivost i moć. To su i ključne komponente za pojavu općega ekocida s jedne strane, ali i jačanja pouzdanja i milosrđa pravednika s druge strane. Društvena izopačenost izvire iz egocentričnosti koja je uzrok oskrvrnuća svake poštenosti i suosjećajnosti, a posebice bogobojznosti i putokaz je sveopćoj propasti – općem potopu društvenih i individualnih ljudskih vrijednosti u čemu se i sastoji Aronofskijeva otvorena kritika današnjega društva. U tom smislu *Noah*, s obzirom na biblijskoga Nou, i nije ništa novo, ali je daleko sugestivnija predodžba širokih problema današnjega društva i još jedna uzbuna i vapaj za globalnom društvenom transformacijom. *Noah*, to je stvarnost 21. stoljeća te je stoga vrlo mračan film snažno istaknute borbe protiv opacine i zla, što kroz retke u *Bibliji* doživljavamo isto tako mračno, posebice kroz uzvike beznada Stvoritelja, Jahve ili Boga:

Vidje Jahve kako je čovjekova pokvarenost na zemlji velika i kako je svaka pomisao u njegovoj pameti uvijek samo zloća. Jahve se pokaja i u svom srcu ražalosti što je načinio čovjeka na zemlji. Reče Jahve: “Ljude koje sam stvorio izbrisat ću s lica zemlje – od čovjeka do zvijeri, puzavce i ptice u zraku – jer sam se pokajao što sam ih napravio.” (Post 6,5–7)

SPAŠENI RAJ

Sa sobom uzmi svega za jelo pa čuvaj, da bude hrane tebi i njima. (Post 6,21)

Božjem nezadovoljstvu i kajanju prethodila je međutim proživljena ljepota raja, blagostanja i nadasve vjera u opći sklad među živim bićima⁵⁷³ čija se divota ogleda u raznolikosti vrsta na Zemlji, njihovu izgledu i načinu života. Zapamćena prošlost o suživotu i zajedništvu postaje sada oslonac u borbi protiv nadolazeće društvene kataklizme. Jednostavnim riječima rečeno, nakon stvaranja svijeta *vidje Bog sve što je učinio, i bijaše veoma dobro* (Post 1,31), inzistirajući na dobroti kao premisi blagostanja ljudskoga društva. U pokušaju spašavanja upravo tog *veoma dobroga* “rajskoga” životnog sklada u kojemu se izdiže uspostavljeni savez među živim bićima kao preduvjet raja te u pokušaju opravdavanja moralne odgovornosti koja je darovana čovjeku

(...) da bude gospodar ribama morskim, pticama nebeskim i stoci – svoj zemlji – i svim gmizavcima što puze po zemlji (...) (Post 1,26)

725

dakle, svim svojim kreacijama – svemu što čini ljepotu prirode, potrebna je ravnoteža snage i uma koju ima samo Čovjek. On se izdvaja iznimnom duhovnom snagom kojom će opacinu razvrgnuti, kao što ju je Čovjek i stvorio. Takva se moć spoznaje jedino kroz mudrost, razum, iskustvo stjecano radom, kroz suživot s drugima i razumijevanje drugoga, a što nam se razotkriva u Noinu iskustvu⁵⁷⁴ – slici i prilici Božjoj. Noa je simbol ne samo biblijske duhovnosti već i pozitivnoga razumijevanja “vlasti” nad prirodom koja mu je dana, a koja podrazumijeva brigu i očuvanje svega što okružuje čovjeka. U kontekstu iskustvenoga promišljanja svi smo mi Noe, ali je malo tko ispunjen svjesnom i iskrenom odgovornošću prema drugome na što podsjećaju mnogi biblijski retci, čiji je zaborav glavni uzrok društvene izopačenosti. Princip zabrane “okrutnosti prema živim stvorenjima” koji se ponajprije odnosi na životinje sadržan je u rečenici *ca'ar ba'alei hajim* (מַיִם יִלְעַב רֶעַב) i zapovijed je zapisana u Tori⁵⁷⁵ koju

573 Sklad se u raju odnosi na sve životinje među kojima nema divljih i krvoločnih. One se pojavljuju tek nakon Prvog grijeha, odnosno nakon čovjekova neposluha na koji je reagirala Priroda i uvela čovjekov strah prema nekim životinjama koje tako postaju opasne i štetne.

574 Kako je Noa proživio pet stotina godina, rode mu se Šem, Ham i Jafet (Post 5,32).

575 Osim Tore i Staroga Zavjeta isto je načelo razvidno i u Talmudu (npr. Bava Metzia 32b). Usp. “Treatment of Animals”, <http://www.jewfaq.org/animals.htm> i “Tza'ar ba'alei chayim”, http://en.wikipedia.org/wiki/Tza%27ar_ba%27alei_chayim

čitamo dalje kroz Stari zavjet: “Ni jednom živom biću ne prouzročiti bol” (Pnz 20,19–20); “Pravednik pazi na život zvijeri” (Izr 12,10); “Bog je dobar prema svima i njegova je nježna milost nad svim njegovim stvorenjima” (Ps 145,9) (usp. Brnčić 2007: 57). Potreba za spasom je vizionarska, ona je neostvariva bez podrške i pomoći drugoga te bez vizije i sjećanja na izgubljeni raj što je smjernica u izgradnji nekoga novog društva.

Noina je arka vizionarski brod upozorenja i moralnoga spasa, to je arka s djelićem raja za sve i zato je valja promišljati kroz propitivanje samoga sebe među drugima. Tako i Noa ne gradi lađu za sebe i svoju obitelj već za druge – za nedužne. On proživljava sebe, prigrivši sve nedužne, a to su raznoliki oblici života čije sudbine Noa odgovorno stavlja pod svoj nadzor. Ovu filmsku sekvencu snažno doživljavamo u sceni uspavlivanja sićušne crvene ptice⁵⁷⁶ koja se u Noinoj šaci doima beskrajno bespomoćno, a potom i svih životinjskih putnika u lađi. Odnos prema drugome gradi se u *Noahu* kroz dvostruku etičku paradigmu aktualno i najugroženiju, odnosno najoskvrnjeniju – obiteljsku i životinjsku.

Sjeverni ili crveni kardinal
(*Northern Cardinal / Cardinalis cardinalis*)⁵⁷⁷

⁵⁷⁶ Živopisna ljupka ptičica s kukmicom na glavi u sceni u kojoj prevladava sivilo i teška atmosfera beznađa donosi nadu u život. Bez obzira što ju Noa uspavljuje nekim eteričnim sredstvima i ona se čini mrtvom – ptičica je evokacija budućega života. Možda je upravo zbog njezine izrazito jarko crvene boje Aronofsky izabrao ovu ptičicu kao reminiscenciju budućega života bez obzira što ona ne pripada biblijskom podneblju. Riječ je naime o sjevernom ili crvenom kardinalu (*Cardinalis Cardinalis*), jednoj od najatraktivnijih malih ptica pjevica na prostorima Sjeverne i Središnje Amerike te Kanade koja nema nikakvih poveznica s biblijskim svijetom. Za ovaj komentar zahvaljujem ornitologu dr. sc. Goranu Sušiću koji mi je pomogao u identifikaciji filmske ptičice.

⁵⁷⁷ Izvor: <https://www.google.com/search?q=besplatno+preuzimanjeslika+ptice+crveni+kardinal>

Obitelj je u filmu *Noah* mnogo više od njezinih članova u samoj biblijskoj priči. Obitelj je odsluk tradicije naraštaja te individualna smjernica u egzistencijalnim ostvarajima svakoga pojedinca, to je odgoj i kultura u svojoj punini. Obitelj je životna riznica zajedništva čija se bitnost i smisao prenose kroz naraštaje, na čemu se temelji, gradi i nadograđuje osobnost svakoga člana obitelji. Stvaranje i čuvanje obitelji kao najmanje i najproduktivnije povezane zajednice je društvena i generacijska mudrost i znanje koje produbljujemo na prethodnom razumijevanju odnosa među ljudima i na izgrađivanju odnosa s ne-ljudima, odnosno drugim bićima drugih vrsta. Ključ je takva etičkoga suglasja tradicijski odgoj kao moralni supstrat u izgradnji moći pojedinca, koji će svoje iskustvo pretočiti u karizmu – jedinstvo mudrosti, znanja, vjerovanja, ali i proricanja pa i iscjeljivanja što je prepoznatljivo u filmu kroz rješavanje Iline neplodnosti.

Noina je arka zaštitnik obiteljskih odnosa u užem i širem smislu, ona je oaza obiteljske moralnosti i etičnosti zbog koje je i preživjela potop; ona je otrgnuti dio raja izgrađen jedino i samo na ljubavi i milosrđu koji se kao zalag budućnosti izdižu iz propasti. Noina arka je nositeljica spašena rajskoga sjemena zajedništva.

NE-LJUDI I LJUDI

727

Uđu u korablju s Noom, po dvoje od svih bića što u sebi imaju dah života. (Post 7,15)

U *Noahu* se kroz mnoštvo blic detalja apostrofira odnos ljudi i ne-ljudi, odnosno životinje i čovjeka kao ključne sastavnice obitelji u širem promišljanju. Taj odnos nije na prvi pogled dominantan, ali se redovito provlači kroz film kroz upečatljive i dojmive sekvence čime se otvaraju pitanja ekološke, a posebice animalističke osviještenosti. U tom smislu Darrenov *Noah* je usredotočen na čovjeka, dok je sama Noina arka najegalitarnija predodžba biocentričkoga zajedništva koja briše vrstne razlike i izdiže odgovornost čovjeka za drugoga. Odgovornost je istaknuta već u prvim kadrovima filma kad ranjena proganjana i gledatelju neobična životinja traži spas kod Noe. Tko je to neobično biće slično psu s ljuskama po tijelu drhtavo, skrušeno i preplašena pogleda? Je li ono podsjetnik na biblijsko vrijeme i postojanje još uvijek nedovoljno rastumačenih životinja poput arnebeta (Lev 11,6; Pnz 14,7) ili tinšameta (Lev 11,29),⁵⁷⁸ koje još uvijek ne možemo sa sigurnošću

⁵⁷⁸ Jedno od najkompleksnijih i najpodrobnijih tumačenja biblijskih nepoznanica valja još uvijek tražiti u književnim komentarima Augustina Calmeta gdje je *tinšamet* protumačen kao kameleon, a *arnebeta*, uz mnoge opaske, kao zec (Calmet 1717: 705, 717).

identificirati, ili nas podsjeća na odumiranje vrsta kojima svjedočimo u 21. stoljeću ponajviše kad se masovno uništavaju staništa mnogih životinja što dovodi do njihova nagloga nestanka s lica Zemlje.⁵⁷⁹ Kratka sekvenca o hajci na bespomoćnu i neobičnu životinju podsjetnik je na masovne masakre nad životinjama, kako nekad, a još više danas, čije vrste svakodnevno nestaju.

Odnos čovjeka i životinje u filmu je još impresivnije prikazan kroz kadrove useljavanja životinja u lađu koje najavljuju dva bijela goluba,⁵⁸⁰ simboli mira i zajedništva koji donose biblijsku poruku nade i spasenja, ali i dolazak pogledom neuhvatljiva i uskovitlana jata bezbroj vrsta ptica koje promiču obilje života i poruku za njegovim očuvanjem. Pticama pripadaju važni segmenti filma jer su one gospodarice neba, neuhvatljive u svojoj ljepoti i pjevu – božanskom ehu raja. One su simboli iskonske slobode, koja se može definirati jedino kroz bezvremenost i bezgraničnost, apstrakcijama kojima je zaogrnut Darrenov *Noah*. Raj je, dakle, sluhom slušan pa i sluhom evociran u zaglušnom ptičjem vrtlogu – to je akustički imaginarij izgubljenoga blagostanja, kroz čiji katalizatorski kovitlac gledatelj i sam prodire u lađu spasa. Ptičja je snaga uhvaćena masovnošću i zaglušujućim pjevovima svih vrsta, ali to je i poruka brojnosti i raznolikosti ptičjih vrsta na Zemlji koje su i simbolički fokusirane kroz tri posebno istaknute ptice: sićušnoga *crvenog kardinala* – simbola nedužnosti i životnosti,⁵⁸¹ bijeloga goluba – simbola spasenja te crnoga gavrana – simbola mudrosti i iščekivanja.⁵⁸² Kolika je bila ontološka povezanost čovjeka i gavrana u starim

579 Zastrašujuća je činjenica da se svake sekunde posiječe dio prašume veličine nogometnoga igrališta. (Usp. "Amazonska prašuma nestaje tri puta većom brzinom nego što je to bilo 1994!" <http://www.magicus.info/pr2.php?id=13408>).

580 Među približno 120 vrsta raznih životinja koje se spominju u *Bibliji* golub, odnosno grlica, je najčešće spominjana ptica i u Starom i u Novom zavjetu (usp. Crvenka 2013: 31).

581 U okviru mnoštva biblijskih legendi vezanih za prirodu i njezine čari koje su u protoku vremena nastajale među raznim narodima i na raznim krajevima svijeta, ovom prigodom bih evocirala, u kontekstu vapaja za radošću življenja, rijetko znanu legendu iz francuske pokrajine Lorene o Noi i vodomaru, koji je odmah nakon gavrana poletio iz lađe u potrazi za kopnom. Začarana plavetnilom i svjetlošću mala siva neugledna ptičica duga kljuna letjela je visoko prema suncu, dok se nebesko plavetnilo prelijevalo preko njezina sivoga perja koje odjednom postade prekrasne blještave zeleno-plave boje. Sunčeva pak toplina opečne nježna prsa te se ptičica zbog boli iznenada strmoglavi u vodu. Noa joj, međutim, ne dopusti povratak u lađu jer je zaboravila izvršiti zadaću zbog koje je otišla. Tako je majušna ptičica prekrasna plavozelena perja i crvenkastih prsa bila osuđena živjeti na vodi, hraneći se ribicama i vodenim bubicama. ("Comment le martin-pêcheur a reçu une belle couleur bleue", <http://contenature.be/tous-les-contes-de-nature/comment-le-martin-pecheur-a-recu-une-belle-couleur-bleue>. Varijantu legende vidi u Sébillot 1906: 158). Kristijanizirana pak legenda o vodomaru ljepotu njegova perja povezuje s pokrajinom Turenom i s moćima sv. Martina, koji je mrku i zlu pticu pretvorio u prelijepu vodenu ptičicu živih boja (Bouclay 2003: 77).

582 Od ptica iz porodice *Corvidae* kojih ima oko 103 vrste nama je najpoznatiji obični crni gavran (*Corvus corax*) koji je po dimenzijama najveća ptica iz porodice vrana i spada među najinteligentnije ptice uopće s neobičnom sposobnošću pamćenja i prilagodbe.

civilizacijama govore mnoge legende i predaje u kojima je on simbol mudrosti te kao božanski poslanik sveta je ptica (Chevalier i Gheerbrant 1994: 160–161). Gavranov je simbolizam poznat u mnogim mitologijama u kojima se crnu pticu percipira kao donositelja svjetlosti, stvaratelja života i zaštitnika. Ističe se njegova inteligencija, znanje i posebice mudrost, što je gavranu priskrbilo odabrano mjesto među rijetkim životinjama, čija se univerzalna simbolika, posebice ona glasnika i medijatora među svjetovima, prepoznaje u mitovima i vjerovanjima u kojima on postaje “prepoznatljivim arhetipom”. U tom smislu “osebujnost je gavrana ta što njegova simbolika kakvu danas poznajemo nije određena isključivo predajom ili znanstvenim promatranjem životinje već njegovom literarnom alegorijom” (Silla 2012: 618–622). Ne začuđuje, dakle, da je upravo gavrana – prvu pticu *Biblije* – Noa poslao da izvidi stanje izvan lađe i donese nove vijesti. Mitološki je mudri gavran uznemiren u traženju spojnice sa zadovoljnim svijetom arke i nepoznatim novim kopnom, on predstavlja nemir u traženju te zato *svejednako odlijetaše i dolijetaše dok se vode sa zemlje nisu isušile* (Post 8,7). Gavran ne donosi nikakve vijesti, a njegovo ga lutanje pretvara u nesposobnoga, čime se naglašava i njegov loš glas (Anguševa i Dimitrova 2012: 291)⁵⁸³ i zla kob čiji je najčešći simbol u književnosti.⁵⁸⁴

Bijela golubica donosi Noi maslinovu grančicu, zadržavši svoju iskonsku simboliku privrženosti, besmrtnosti i plodonosnosti, odnosno mira i pravednosti te rajskoga nadolazećeg vremena. Bijeli je golub s grančicom ostvarenje novoga početka koji se perpetuira tijekom cijeloga filma.

Nije samo uskovitlano nebo predznak novoga početka, već je to i razoreno kopno, kojim žurno do broda puze sve vrste gmazova: mnoštvo zmija, guštera, žaba, a potom slijedi nepregledno ukrcavanje i mnogih drugih četveronožnih životinja poput jelena, slonova, medvjeda, sve u paru kao što je Bog poručio Noi:

(...) stoka, gmizavci što po tlu gmižu, ptice i svakovrsna krilata stvorenja, uđu u korablju s Noom, po dvoje od svih bića što u sebi imaju dah života. Što uđe, sve bijaše par, mužjak i ženka od svih bića, kako je Bog naredio Noi. (Post 7,14–16).

Noina je arka novi početak za sva živa bića, uključujući i čovjeka u čijoj je zajednici usvojena i othranjena Ila – dar prirode koji Noina obitelj s odgovornošću prihvaća. Scena

583 To je u *Bibliji* potvrđeno u *Knjizi o Jobu* (Job 38,41) i u psalmu 147,9.

584 Književno-animalistička potraga za gavranom u *Bibliji* koji se u Starom zavjetu spominje desetak puta, a u Novom tek jedanput u *Evangelju po Luki* (12,24) (usp. Crvenka 2013: 27) bila bi zanimljivo istraživanje prisutnosti animalizma i njegove transformacije iz starih politeističkih vjerovanja preko židovske religije do kršćanstva koje donosi različita viđenja odnosa dviju vrsta – čovjeka i životinje.

novoga početka obitelji dramatičnim dolaskom na svijet dviju djevojčica filigranski je izrađena s erupcijom majčinske borbe za život; scena je to u kojoj su ljudi i ne-ljudi u trenutku postavljeni na istu ravan: Noina odgovornost prema svim zemaljskim vrstama, Ilina odgovornost prema jednoj vrsti – svi su izloženi istim opasnostima i istim životnim neizvjesnostima, pred svima je ista raskoš života koju će svatko prihvatiti na svoj način.

Noina je arka je oličenje vladavine dobra među vrstama, za razliku od kopna koje je prepušteno zlu čiju najveću strahotu Aronofsky vrlo ganutljivo predočuje vizualnom blic predodžbom bacanja teleta u zrak kojemu iz vrata šiklja krv.⁵⁸⁵ Oteto kravlje novorođenče, što je u Starom zavjetu inače zabranjeno (Pnz 22,6), stradava zbog nepoštivanja zakona, zbog izopačenosti koju prepoznajemo jedino u čovjeku. Socijalni se negativizam nadopunjen strahom i zebnjom potvrđuje u tajnom susretu Noina sina Hama i Tubal Kajina⁵⁸⁶ koji se neopaženo uspio uvući u brod i iznenada, da bi dokazao čovjekovu moć, proždire uspavanu životinju, prvu koja mu je došla pod ruku. Ovom krvavom scenom Aronofsky sugestivno poručuje antropocentričnu isključivost ljudske vrste usredotočene i danas na jedenje mesa, pijeње krvi, što je izričito zabranjeno u Starom zavjetu, te gutanje duša. Proždrljivom i nezasitnom surovošću simbolički se ističe suludo vjerovanje čovjeka u njegovu apsolutnu moć. Ona proizlazi iz iskrivljenoga tumačenja predodžbe o čovjeku kao slici Božjoj prema kojoj se on samouvjereno usuđuje podčiniti sebi sve pa čak i život drugih. Kajinovski grijeh suprotstavljen je u *Noahu* dominantnijom pacifističkom porukom o istom pravu života za sve, a ne samo za čovjeka kroz Noin lik, kojega utjelovljuje izvršni Russell Crowe koji tu poruku pronosi kontinuirano svojim stasom i smirenim ali moćnim glasom.

Aronofsky na poseban način dovodi u prvi plan zmiju, i to u pet navrata. Ona je mitski sklop arhetipova s početka početaka, koja kroz povijest mnogih civilizacija najčešće ima negativan predznak samim tim što gmiže po prljavom tlu. Zbog toga je nečista i najjadnija od svih živih bića jer nema nogu; ista je od glave do repa zbog čega se u okolišu doima nevidljivom i neuhvatljivom. U egipatskoj je mitologiji ona oko koje sve vidi (grč. οὐραϊός, lat. *uraeus*), odnosno alegorija beskonačnosti (grč. οὐροβόρος, lat. *uroborus*) i ciklus života u punini (Cair-Héliion 2004: 48). Njezina ju je mitska pojavnost učinila neodvojivom od čovjeka te se i karakteristike koje joj se simbolički pripisuju odnose i na ljudsku narav poput lukavstva i prepredenosti, ali i licemjerja i podlosti

585 Prolijevanje životinjske krvi razvidno je kroz većinu biblijskih tekstova gdje se u istoj mjeri proljeva i ljudska krv (Brnčić 2007: 54), što je posebno istaknuto u *Noahu*.

586 Tubal-Kajin potomak je prvoga biblijskog ubojice Kajina.

što je povezano s kukavičlukom i lažljivošću, ali i fascinacijom. Zmija je doista “velika tema – simbol, arhetip čovječanstva” koji se širio Istokom i Zapadom iz Mezopotamije u različitim varijantama (Damjanov 2008: 109–110). U tom smislu zmija je idealna životinja za predstavljanje i božjega i čovjekova neprijatelja istovremeno; ona je vječno i svačije zlo što je razvidno i u filmu gdje je svaka pojavnost zmije podsjetnik i vizija permanentnoga zla kao ostatka iz prošlosti te nagovještaj njegova apriornoga postojanja u budućnosti. Zmija “utjelovljuje inferiornu psihu, mračni psihizam, ono što je rijetko, neshvatljivo, tajnovito” (Jung 1946: 237); ona je put prema duhovnom jer se iz stare naravi, u njoj rađa novo. Kroz Noin se san zmija pretvara u viziju spasa za sve vrste živih bića koje obitavaju na Zemlji i nagovještaj je početka života – ona je “hijerofanija svete prirodosti” (Chevalier i Gheerbrant 1994: 796), neraskidiva je od čovjeka i njegova je nesvjesna polovica. Dvoličnost i dvoznačnost, posebice spolna (usp. Romić 2012) te duhovna preobrazba vizualno su prikazani kroz skidanje svlaka u dva navrata, a civilizacijska transmisijaska uloga zmije kroz amulet od zmijskoga svlaka koji je simbol duhovne iskonske moći. Neprijateljstvo prema zmijama kulturološki je uvjetovano pa su zmije kao životinje osuđene, žrtve su jedne netolerantne kulture i predrasuda, ali su istovremeno kao ni jedna druga životinja dovedene do kulta obožavanja ili do kulta koji simbolizira samo Zlo (Warburg 1996: 60–72).

731

ZAKLJUČAK ILI NOINA PORUKA

A ja, evo, sklapam svoj Savez s vama i vašim potomstvom poslije vas, i sa svim živim stvorovima što su s vama: s pticama, sa stokom, sa zvijerima – sa svime što je s vama izišlo iz korablje – sa svim živim stvorovima na zemlji. (Post 9,9–10)

Već je na početku *Knjige Postanka*, jedine biblijske knjige u kojoj se “opisuju događaji slični znanstvenim opisima naših kozmičkih počela” (Schroeder 2000: 86) po čemu je ovo djelo zanimljivo svima, čovjeku dodijeljena najveća i najteža zadaća – biti odgovoran prema životu. Ta se odgovornost konstantno krivo primjenjuje, a ona u suštini nosi vrlo jednostavnu poruku: ne vladati živim bićima i ne podčinjavati ih već ih nadzirati, za njih se brinuti, kako bi se stvorio red i hijerarhija. Ustanovljavanjem reda među različitim živim bićima koja su stalno u pokretu i gdje svatko ima isto pravo na život, vrlo je slikovito prika-

zано u *Noahu* njihovim ulaskom u lađu: svi u paru nakon ptica i gmazova, četveronožne životinja od malih do velikih. Životinje pokazuju jedno novo poimanje svijeta kojim se slavi život jer je svaki aspekt života Božji dar, odnosno različiti aspekti Božje providnosti gdje je simbolizam pojedinih vrsta u funkciji razumijevanja kompleksnih društvenih odnosa. Premda je u *Knjizi Postanka* 7,8 i 8,20 te u *Levitskom zakoniku* 11,1–47, a potom i u *Ponovljenom zakonu* 14,14 predočena stroga podjela na čiste i nečiste životinje, a ne i podjela prema fizičkim odlikama pojedinih životinja, u Noinoj arci ta podjela izostaje. Stvorena je harmonija života oteta iz prvotnoga Raja koju brani Čovjek, isto ono biće koje je tu harmoniju oskrvnulo.

Nazočnost životinja općenito, a posebice različitih vrsta je filmski izazov čija predodžba istovremeno zahtijeva i prenošenje simboličnosti. Ovoj kompleksnoj vizualizaciji koja podrazumijeva vrstnu cjelovitost teško je odoljeti i nemoguće u potpunosti realizirati pa se zato i Aronofsky odlučio na djelomičnost. Oni koji su očekivali film životinjske naravi morali su biti razočarani jer osim gmazova i ptica ostale su vrste gotovo neuhvatljive okom te se u tom smislu film doima vrlo antropocentričnim. Taj je dojam pojačan isticanjem ljudskih životnih drama koje nose filmsku dramatičnost. Zato gledatelj tijekom virtualnoga boravka na lađi nije zaokupljen životom životinja (one uostalom gotovo sve spavaju) i njihovim preživljavanjem već odnosom čovjeka prema čovjeku, čime i njegova Božja zadaća odgovornosti i brige za životinje katkad blijedi. No ona se pojavljuje na samom kraju filma u simboličkoj ljepoti prirode – dugom, koja nas uvijek sve zadivljuje i ostavlja bez daha. Ona je najljepši znak upozorenja da je priroda za sve isto lijepa i da bi svima u istoj mjeri morala biti namijenjena.

To neka je znak Saveza koji sam postavio između sebe i svih živih bića što su na zemlji.
(Post 9,17)

Literatura:

- Anguševa, Adelina i Margaret Dimitrova. 2012. “Čedonenavistsnyi vranъ: Gavran – mrzitelj potomaka u srednjovjekovnim slavenskim tekstovima”. U *Književna životinja. Kulturni bestijarij II. dio*. Suzana Marjanić i Antonija Zaradija Kiš, ur. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku i Hrvatska sveučilišna naklada, 289–306.
- Biblija*. 1980. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Bouclay, Pierre-Alexandre. 2003. “La Tournaine, terre de légendes martinienes”. *Histoire du christianisme* 19: 76–77.

- Brnčić, Jadranka. 2007. "Životinje u Bibliji i biblijskoj duhovnosti". U *Kulturni bestijarij*. Suzana Marjanić i Antonija Zaradija Kiš, ur. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku i Hrvatska sveučilišna naklada, 53–80.
- Cair-Héliou, Olivier. 2004. *Les animaux de la Bible*. Neyron: Édition du Gerfaut.
- Calmet, Augustin. 1717. *Commentaire littéral sur tous les livres de l'Ancien et du Nouveau Testament. II. L'Exode et le Lévitique*. Paris: Pierre Emery.
- Chevalier, Jean i Alain Gheerbrant. 1994. *Rječnik simbola. Mitovi, snovi, običaji, geste, oblici, likovi, boje, brojevi*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske i Mladost.
- Crvenka, Mario. 2013. *Životinje u Bibliji*. Zagreb: Teovizija.
- Čegir, Tomislav. 2014. "Spektakl dubokih poruka". *Vijenac* 22/526: 28.
- Damjanov, Jadranka. 2008. *Bestijarij: od predaje do umjetnosti i natrag*. Zagreb: Sipar.
- Forestier, François. 2014. "Noé, quel épouvantable déluge!". *LOBS*, 8. travnja 2014. <https://www.nouvelobs.com/cinema/20140408.CIN0386/noe-quel-epouvantable-deluge.html>
- Grasset, Alain. 2014. "Noé: Un déluge d'effets spéciaux". *Le Parisien*, 9. travnja 2014. <http://www.leparisien.fr/culture-loisirs/cinema/noe-un-deluge-d-effets-speciaux-09-04-2014-3753591.php>
- Jung, Carl-Gustav. 1946. *L'homme à la découverte de son âme: structure et fonctionnement de l'inconscient*. Genève: Mont-Blanc.
- Kovačević, Danko. 2014. "Hollywoodski Noa je vjerski fanatik, suočen s deističkim 'Stvoriteljem' koji mrzi ljude i nepravedan je". *Bitno.net*, 19. travnja 2014. <https://www.bitno.net/kultura/hollywoodski-noa-je-fanatik-suocen-s-deistickim-stvoriteljem-koji-mrzi-ljude-npravedan-je>
- Laurence, Richard. (ur.). 2002. *Knjiga proroka Henoka*. Zagreb: TELEDisk.
- Mandelbaum, Jacques. 2014. "Noé: Russell Crowe joue des biscoteaux sur son bateau". *Le Monde*, 8. travnja 2014. http://www.lemonde.fr/culture/article/2014/04/08/noe-russell-crowe-joie-des-biscoteaux-sur-son-bateau_4397369_3246.html
- Mathieu, Clément et Alain Spira. 2014. "Noé, le blockbuster biblique de Darren Aronofsky a divisé nos critiques". *Paris Match*, 8. travnja 2014. <http://www.parismatch.com/Culture/Cinema/Noe-le-debat-de-la-redaction-558937>
- Omaïs, Mehdi. 2014. "Darren Aronofsky: Noé, c'est mon film de super-héros". *Metronews*, 8. travnja 2014. <http://www.metronews.fr/culture/darren-aronofsky-noe-c-est-mon-film-de-super-heros/mndh!1qNui8yW7icug/>
- Romić, Milana. 2012. "Zmija mladoženja – od usmene bajke do suvremene književne obrade". U *Književna životinja. Kulturni bestijarij II. dio*. Suzana Marjanić i Antonija Zaradija Kiš, ur. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku i Hrvatska sveučilišna naklada, 753–767.
- Schroeder, Gerald L. 2000. *Božja znanost. Pomirba znanstvene i biblijske mudrosti*. Zagreb: VBZ.
- Sébillot, Paul. 1906. *Le folk-lore de la France*. Tome 3. Paris: E. Guilmoto.
- Silla, Iva. 2012. "Vrag il' ptica". U *Književna životinja. Kulturni bestijarij II. dio*. Suzana Marjanić i Antonija Zaradija Kiš, ur. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku i Hrvatska sveučilišna naklada, 617–633.
- Visković, Nikola. 1996. *Životinja i čovjek. Prilog kulturnoj zoologiji*. Split: Književni krug.
- Warburg, Aby. 1996. *Ritual zmije. Geneza ikonologije*. Zagreb: Institut za povijest umjetnosti.

Internetski izvori:

- "Amazonska prašuma nestaje tri puta većom brzinom nego što je to bilo 1994!". <https://www.magicus.info/ostalo/na-rubu-znanosti/jeste-znali>
- "Comment ce petit oiseau a reçu une belle couleur bleue, le martin-pêcheur". <https://contenature.be/2017/03/14/comment-ce-petit-oiseau-a-recu-une-belle-couleur-bleue-028>
- "Treatment of Animals". <http://www.jewfaq.org/animals.htm>

“Tza’ar ba’alei chayim”. http://en.wikipedia.org/wiki/Tza%27ar_ba%27alei_chayim,
<http://flavorwire.com/222729/see-a-preview-of-darren-aronofskys-noah-comic>
“Et tout ce qui rampe”. <https://www.goodreads.com/book/show/16139992-et-tout-ce-qui-rampe>

Filmografija:

Noah (2014., SAD, režija Darren Aronofsky). [https://en.wikipedia.org/wiki/Noah_\(2014_film\)#/media/File:Noah2014Poster.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Noah_(2014_film)#/media/File:Noah2014Poster.jpg)

Summary

Noah: A timeless story of care for life and for animals

Biblical research is almost always anthropocentric and theocentric in nature. Animals that are present in abundance, particularly in the Old Testament, are not given enough attention or sufficient scholarly space, and their presence is rarely ultimately acknowledged and discussed. For that reason, the Old Testament zoo-scenes are often rather fluid, and also create difficulties in translation in the literary and linguistic sense. Animals are not a frequent subject of systematic research, even though it is precisely through the perception of the diverse non-human world that Humankind's similarity to animals is demonstrated in the most picturesque manner, with explanation of the cosmogonic, civilisational, culturological and, particularly, ethical issues of life in general. The interweaving of the polytheism of early civilisations and the monotheism of more recent times are seen best in the ontological context of the story of Noah.

The inspiration for this study came from Darren Aronofsky's 2014 film spectacle, *Noah*. After its premiere, this film provoked diverse sharp and often negative criticism throughout the world, which we have endeavored to consider from the animal perspective. Thus, we are concentrating on the beginning of the Bible, the Book of Genesis. In our paper, we will be examining the relationship between Humankind and animals through the story of Noah. Focusing on the animal world accommodated in Noah's Ark, we will try to encompass the drama of salvation, whose multiple strata develop through rebellion and idolatry, repentance and sacrifice, and the opposition of the Clean and the Unclean, upon the notions of which the Biblical division of animals was carried out.

Keywords: Noah, Darren Aronofsky, Genesis, animals, biocentrism